

Descartes misstag eller från utbränd till utlåst

En av vår svenska samtids mest omdiskuterade problem är vår stora sjukskrivningsbenägenhet. Samtidigt som det svenska folket beskrivs som allt sjukare - i meningen att vi är allt mer sjukskrivna – så finns det också hälsostatistik som pekar på motsatsen, dvs att vår allmänna hälsa har förbättrats. Inte minst ser vi detta i form av efterkrigstidens ökande medellivslängd. Förklaringen till detta motsägelsefulla fenomen beror sannolikt dels på hur vi idag definierar hälsa samt inte minst på den franskfödda filosofen Descartes som i sitt verk "Discourse de la méthode" år 1637 lade fast att människan är en tudelad varelse där kropp och själ är i förhållande till varandra helt skilda storheter. Detta misstag har lett till den dualism som sedan dess varit grunden för den västerländska skolmedicinens såväl forskning som kliniska arbete. Det vill säga att då vi idag närmar oss tidssjukdomarna för dagen som t.ex. utbrändhet så gör vi det med metoder som innebär att vi försöker förstå sjukdomens helhet genom att, separat från varandra, antingen söka förklaringar i kroppen eller i själen. Tanketraditionen från Descartes finns där hela tiden men nu med det tillägget att vi dessutom har sönderdelat även kroppen i sina minsta beståndsdelar. Helst vill den medicinska professionen söka förklaringen till våra hälsomässiga tillkortakommanden på protein- eller genetiknivå. Frågar man ett barn om hemligheten med att lägga pussel får man sannolikt höra att pusselbitarna i sig är ointressanta det är den slutliga kompletta bilden som gör mödan värd!

Varje tid drabbas av sina "tidssjukdomar". Idag pratar vi mycket om utbrändhet men man behöver inte tänka efter särskilt länge för att komma ihåg att utbrändhet har haft många föregångare. I slutet av 1800-talet då järnvägarna byggdes ut så skapades en ny sjukdom i England. Sjukdomen kallades "Railway Spinn". Människor ansågs bli sjuka då de färdades för fort i den nya tidens fortskaffningsmedel, den mänskliga kroppen var inte ägnad att utsättas för sådana nya och moderna påfrestningar. I början av förra seklet myntade livläkaren Axel Munthe begreppet "Appendicitis", ett nervöst tillstånd som huvudsakligen drabbade kvinnor som befann sig i en social, ekonomisk och emancipatorisk förändringsprocess. Under de senaste 20 åren har vi matats med en mängd nya sjukdomar såsom oral galvanism, elöverkänslighet, fibromyalgi, pisksnärt-skador för att nu nämna några av alla de tillstånd som nu har fått sällskap av utbrändheten. Tidssjukdomarna har en benägenhet att cykliskt återkomma, redan August Strindberg uttalade i slutet av 1800-talet att tidens stora förändringar skulle kunna göra människorna utbrända. En av de senaste diagnoserna i raden lär vara chilled-out, dvs en känsla av att vara utfrusen

Vad som många gånger har varit en förenande länk mellan flera av de beskrivna sjukdomstillstånden är att symptomen har varit mycket diffusa. Diagnosen i sig har ofta varit den enda gemensamma nämnaren mellan olika sjukdomsbärare. Detta har naturligtvis därigenom skapat en viss trygghet för bäraren av diagnosen eftersom man härigenom kunnat känna legitimiteten i att tillhöra en större grupp. Från vetenskapligt håll har däremot svårigheterna att finna samstämmighet runt diagnoserna varit stor. I sann tanketradition från Descartes har man försökt att finna förklaringar eller delförklaringar inom någon kroppslig underspecialitet - eller om inte det fungerat - inom psykiatri. Det faktum att den medicinska professionen många gånger har haft svårigheter att förklara de presenterade tillstånden betyder naturligtvis inte att enskilda människor inte är drabbade och att deras upplevelse av sjukdom och ohälsa inte är sann. Skall vi kunna hantera de cykliskt återkommande tidssjukdomarna måste vi nu hitta en ny tanketradition där vi inte skiljer på kropp och själ, där vi inte delar upp livet i arbete och fritid, där vi inte fragmentiserar människa utan i stället försöker se till helheten. Detta är det första steget i en strävan att dels inte försjukliga det som kanske bara är naturliga reaktioner på förändringar i vår miljö, i vår tid och i vår omvärld samt dels att också hitta vägar till behandling av de enskilda som trots allt inte klarar sin livssituation utan vård och hjälp.

Man kan naturligtvis fundera över varför vi svenskar tycks drabbas värre än många andra västerländska kulturer, kulturer som också har baserat sin medicinska tanketradition på Descartes misstag. Här kan man bara spekulera. Kanske har vi i Sverige utvecklat en folkkultur i landet lagom där vi allt sedan 1809 har vant oss att undvika att leva ut våra konflikter till förmån för att i stället svälja förtretet. Kanske har vi i Sverige under så lång tid haft det så bra att vi glömt bort att muskelvärk och smärta kan vara normala reaktioner efter en lång dags hårt arbete. Ett eller flera fritidsbaserade träningspass kan säkert också förstärka dessa upplevelser. Kanske kan det vara så att vi i vår folksjäl tar för givet att välfärdsstaten skall hålla oss försäkrade för allt som kan skapa oss obehag; från tandvärk till livsleda, från vantrivsel på jobbet till oförstående äkta makar, från livet till döden. I ett sådant försäkrings perspektiv är det naturligtvis betryggande att livet själv är en sexuellt överförbar sjukdom med 100 % dödlighet.

Man kan naturligtvis ställa sig frågan om det är någon mening att polemisera och spekulera i frågor som rör vår samtida syn på vår hälsa. Vi är det folk som vi är och vi har de tankemodeller som vi har. Fortsätter vi i Descartes anda så är jag dock rädd för att vi kommer att förbruka våra samhällsliga resurser i en takt som kommer att skapa svårreparerbara skador på hela vår samhällskropp. Enda trösten i detta sammanhang är att vi då kommer att få se en ny tidssjukdom; utlåtthet. Det vill säga det tillstånd då vi inte längre på grund av resursbrist kommer att ha tillgång till , eller vara utelåst från, samhällsliga försäkringar eller en sjukvård för alla, säg sen inte att Descartes inte gjorde ett misstag.